

הערות ותגובות – קוראים כותבים

לכב' העורך,

אני שמח לקרוא את חוברות "אסיא", והרשיה לי להעיר על כמה נקודות, שנכתב עליהם בחוברות האחרונות:

א. בחוברת האחרונה, הובאה תמצית הדיון בנושא "מי ומי מותר להתעסק ברפואה ע"פ ההלכה" ולמעשה נדון שם רק תנאי א' – "רשות ב"ד להתעסקות ברפואה", אבל בתנאי ב' "שלא יהא שם גדול הימנו במקצוע הרפואה" לא נדון שם במיוחד, ונראה להעיר בזה מן המקורות עצמם. תנאי זה מופיע בשו"ע יו"ד של"ו. מקור בתורת-האדם, לרמב"ן, שער הסכנה. ולכ"א זו הלכה שקשה לעמוד בה, ואין רוב הצבור עומדים בה. ונראה היה להציע בפתרון בעיה זו כדלקמן:

בשני ראשונים אחרים הדנים בהלכות רפואה, מופיעה ההלכה שלא לרפא אא"כ ברשות ב"ד. ב"אוהל מועד" לר' שמואל ב"ר משולם תגיד – בשער הרפואה, וב"צדה לדרך" לר' מנחם ב"ר אהרן, תלמיד ר' יהודה בן הרא"ש. אולם האיסור שלא להורות בפני גדול לא נזכר כי אם באוהל-מועד. וז"ל שם "וכל רופא נתחייב שידע גוף האדם ידיעה אמיתית עד שלא יפלא ממנו השנוי בשישתנה ויכול להחזירו אל הענין אשר יצא ממנו... ואסור לרפואת בפני גדול ממנו"... אולם ב"צדה לדרך" מאמר ה' כלל ב' פ"ב, בהל' חולה, לא פירש דין זה.

אולם גם הרמב"ן וגם האוהל-מועד מפרשים הטעם להלכה – ק"ו משאר דינים והוראות שבתורה, והרמב"ן מוסיף – דהאיך יורה בספק נפשות במקום שגדול ממנו... ע"כ. ובכל ק"ו כיודע ישנו הכלל "דיו לבאמן הדין להיות כנדון", וא"כ אל לנו לאסור ברפואה יותר מאשר בהוראת דינים ואיסורים. ויעויין בשו"ע יו"ד סי' רמ"ב בדין הוראה במקום רב, ושם בסעיף ז' – י"ב מובאים כמה תנאים בהלכה זו, כגון שדבר הכתוב בספרי הגאונים שרי לפסוק גם במקום רב, ורק דמוי מילתא למילתא אסור. וכן שאפרושי מאיסורא שאני-ושרי וכן, שבדברים הידועים ואינם חידוש – שרי ועוד, ע"ש. ואולי יש להקיש מכאן לרפואה, שבמקרה הדברים הנאמרים והנעשים ידועים בחכמת הרפואה ואינם רעיון מיוחד ומחדש של הרופא, או שבאים להפריש אדם מדברים המזיקים לו "או שהדברים נהוגים ורגילים במחלות מעין אלו – מותר להורות במקום שנמצא גדול ממנו. ועל זה סמכו העולם.

עוד יש להעיר. שהרמב"ן כתב הדברים רק בספק נפשות – כך נראה במש"כ כטעם האיסור, כנ"ל. וא"כ כשאין חשש נפשות – יתכן שאין הק"ו קיים ככלל. – הדברים הובעו כהצעה, ועכ"פ כדאי לעיין בהם.

ב. בחוברת ג', בעמ' 39/40 וכן בגליון הראשון בעמ' 22, ובגליון ב' עמ' 5, דנים
בנסיון רפואי על גוף החי ע"י תרופות חדשות שתועלתן בספק. או בנתוחים שתוצאתיהן אינן
ברורות. והוזכר בהם, שלמעשה תמיד ישנה אי-וודאות ברפואה. וא"כ במקרים המיוחדים
הנדונים יש ג"כ לנטות לקולא. ובזה יעוין בתשובות ומאירי "מגן-אבות" עניין י"ט, מביא כי
גם כשרופאים אומרים. שאין לאדם תקנה אלא כרפואה פלונית - "כמה שערים יש למקום
לרפאות - מה שאינם נראות לרופא, וכמה בני-אדם מתים בפניהם ורפואתם קרובה" . . . ולרא'
סברא זו נוטה להתמיר במקרה דנן. אולם בתורת האדם, לרמב"ן שער הסכנה. כתב כי ישנה
אפשרות שהרופא טועה.

ושם שואל "ונמצא שאף החולה עצמו בא לידי ספק" וי"ל כיון שנתנה רשות לרופא לרפאות
ומצוה נמי היא דרמיא רוצמא עליה אין לו לחוש כלום. . . " וכאן אנו שומעים סברא-להקל
בגדון דידן.

ג. שם בחוברת א' עמ' 22, ובחוברת ב' עמ' 6, מזכירים כסניף להיתר, הדעות בדבר מכניס
עצמו לסכנה, או לספק פקוח-נפש - להציל אחר הנמצא בפקו"נ וודאי, ומקורו בכ"י חו"מ
תכ"ו ובכס"מ רוצח פ"א י"ד. אולם, מלבד מה שיש לדון, שהאחרונים כתבו שלהלכה אין
להתיר זאת, עי' בסמ"ע בחור"מ תכ"ו. וא"כ יש לעיין מתי וכיצד להשתמש בהלכה זו, יעוין
בערוך השולחן שם, שכותב לא לדקדק באיסור זה, עוד דנו בזה הרב זוין ב"לאור ההלכה"
והרב אונטרמן ב"שבט מיהודה".

רציתי רק לציין שישנו חידוש של הרב קוק זצ"ל, השייך לענייננו - בספר "משפט כהן" סי'
קמ"ג ע' ש"ו, מחדש בדין "לא תעמוד על דם רעך" - שבמקרה שבא להציל רבים, ובמיוחד
עם שלם, ישנו היתר של "מגדר מילתא" למסור עצמו גם לחשש סכנת נפש, ואלי יש לדמות
המקרה דנן, שהרפואה עשויה לסייע לרבים, למקרה שבו דן הרב קוק, ויש לעיין בזה.

ד. בחוברת ד' עמ' 30, דנים בהצלת וולד, במיתת האם. והנה יעוין בירושלמי סנהדרין,
פ"ח ה"ט, האוסר המתת הולד כשהוציא כבר ראשו, גם כשיש סכנה לאם - משום שא"א
להחליט אם הוא הרודף או היא! (ע"ש בפי' "פני-משה" ד"ה, שניא היא תמן) ולרא' יש
לזה נפקא מינא - במקרה שכרור מיהו גורם המות, שנחשב רודף, ובמקרה של מיתת האם יש
לדון, שוודאי היא הרודפת. גם בר' ירוחם, נתיב ראשון חלק א', מביא תשובת ר' גרשוני
שמה שמוציאים התינוק אבר אבר לפני שיצא ראשו - מדין רודף הוא!

ידידיה מנח,
חיפה

לכבוד העורך,

אני מתייחס למכתבי, שנתפרסם בגליון ד' של "אסיא", תשרי תשל"ב, ואשמח כשתדפיס את הצילומים הרצ"ב ואת תרגומי של החלפת מכתבים בין הרמוה"ר י. פריימן וביני; תשובתי מטפלות בבעיות נסיעת רופא לחולים וקבלת תשלום בעד בקוריו בשבת.

פרופ' ל. וישליצקי, ירושלים

ת ר ג ו ם

ד"ר י. פריימן

רב הקהילה

ברלין, 17 בדצמבר 1934

ד"ר נכבד מאוד,

1. בהטערה, שאצל החולים שלך מדובר על חולה שיש בו סכנה, לכל הפחות ספק סכנת נפשות – הנסיעה היא מותרת, אפילו כשלא ידוע לך אם מדובר בבן-ברית. כשהוא ודאי נכרי, יש צורך לחפש מוצא ביחס לנסיעה בשבת, אולי לפי הצעתך.
2. ביחס לשכר בשבת, מותר להגיש חשבון, מפני שרפואת חולים נחשבת כמצוה. אצל נכרים יכולים להשתמש בתשלום לצדקה, לקניית ספרים ולדמי חבר באיגודים יהודיים. כשיזדמן לך, תלמד שו"ת ח"ס חו"מ סי' קצ"ד; מהר"י מברונא, סי' קי"ד; הרי בשמים מהדו"ק סי' נ"ב; מהדו"ת סי' קפ"ט; שו"מ מהדורא שלישית, חלק ב' סי' ק"ה;

מנצ'סטר, 23 בדצמבר, 1934

ד"ר פריימן הנכבד מאוד,

... תקותי שאני מבין את התשובה בצורה נכונה כשאני מבין שאפשר להשתמש במונית או בתחבורה פומבית וכשמותר לי גם לחזור מן החולה הביתה (אחרת בקור אחד היה ממשיך למעשה כל היום, ובליל שבת היה למעשה בלתי אפשרי לחזור). לא ברור לי האם מותר לי לנהוג בעצמי במקרה שיש לי מכונית...

ברלין, 30 בדצמבר 1934

ד"ר י. פריימן, רב הקהילה

ד"ר נכבד מאוד,

... הנני משלים את מכתבי הקודם כתגובה לשאלתך החרשה: כשתנסיעה לחולה היא מותרת מפני שיש פקוח-נפש או ספק סכנת נפשות, גם הנסיעה בחזרה מותרת בש"ק, אבל רב בתחבורה פומבית ולא במונית ספציאל או במכונית פרטית. נהיגה עצמית, בשם אופן לא!